

Потпуковник МИЛАНКО МАЈКИЋ

## О НЕКИМ ПРОБЛЕМИМА ОДБРАНЕ КАД НАПАДАЧ УПОТРЕБЉАВА НУКЛЕАРНЕ ПРОЈЕКТИЛЕ

Одбрана данас има велик значај иако се сматра да напад треба да буде основни вид дејства. И поред усавршавања савремених офанзивних средстава која оправдавају напад као основни вид дејства и дају му добре изгледе на успех, на одређеним правцима изводиће се и одбрана и често ће се баш њом стварати услови за офанзивна дејства. Свакако, у новим условима пред одбрану се постављају нови проблеми за разлику од оних из другог светског рата.

Ранији захтеви да одбрана буде дубока, еластична, жилага, противтенковска, противавионска и противдесантна добијају данас већи значај и посвећује им се већа пажња. Савремена средства за офанзивна дејства омогућују бржи темпо напада, те и одбрана мора бити дубља како је нападач не би могао брзо пробити. Савремена офанзивна средства омогућују пробој ма колико браниочеви положаји били утврђени или засићени снагама и средствима, што намеће захтев за еластичнијом и маневарском одбраном. Сматра се такођер да би у евентуалном будућем рату биле употребљене далеко веће оклопне снаге, како по маси тако и по квалитету, него што су биле у другом светском рату. То поставља још оштрије захтеве за организовањем одбране у противоклопном смислу како у погледу броја противоклопних средстава тако и њиховог квалитета. С обзиром на усавршавање средстава за пребацивање јединица ваздушним путем и на могућност употребе ваздушних десаната комбинованих са оклопним снагама и нуклеарним пројектилима ради савлађивања јаче брањених положаја и препрека, пред браниоца се поставља потреба за организовањем још изразитије противдесантне одбране.

Сем тога, данас се одбрани поставља и један нов, најважнији захтев — да буде противнуклеарна (противатомска). Тај задатак решава се тактичким поступцима јединица и техничким мерама.

Тактички поступци могу бити различити и зависе од конкретне ситуације. На пример: положај за одбрану се бира тамо где нападач не може искористити своју технику која би била употребљена за експлоатисање учинка нуклеарног пројектила (разуме се, уколико то дозвољавају ситуација и задатак јединице); предузимају се све мере да се прикрију припреме за одбрану, распоред снага и намере; распоред снага и средстава је растресит да би се избегли већи губици; органи-

зује се више положаја по дубини; врши се масовно запречавање по целој дубини користећи и природне препреке које се дотерују и ојачавају; избегава се одбрана шумовитих рејона јачим снагама, јер је могућан пожар проузрокован експлозијом нуклеарних пројектила; планира се и даје главни отпор на делу земљишта које је најнепогодније за нападача, поготово за његову технику; предвиђају се и изводе активна дејства, било деловима елемената борбеног поретка, или неким елементима као целином; предузимају се мере да се благовремено открију нападачеве припреме за употребу нуклеарних пројектила и време кад намерава да изврши ударе; предузимају се мере за уништење нападачевих уређаја за лансирање — избацивање нуклеарних пројектила; склањају се снаге и средства од удара и планирају се и предузимају мере за отклањање последица после извршеног атомског удара.

Разуме се да се сви наведени поступци неће моћи применити у свим ситуацијама, него ће се применити само неки од њих, па ће према томе и губици од нуклеарног удара ипак бити мањи.

У оквиру техничких мера могу се навести израда заклона и склоништа, као и подешавање природних заклона, који се налазе у рејонима — зонама јединица, за заклањање живе силе и технике. Потребно за заклањањем снага и средстава налаже старешинама да сваки сат искористе за утврђивање и запречавање, а да организацијски процес буде што је могућно краћи.

Циљеви нуклеарног удара нападача могу бити:

а) наношење губитака браниоцу и онда кад нападач није у могућности да оклопним снагама експлоатише учинак;

б) наношење губитака браниоцу и експлоатисање учинка оклопним снагама;

ц) обезбеђење бока главних снага које продиру одређеним правцем;

д) рушење у дубини браничевих положаја мостова или саобраћајних чворова, дејство по аеродромима, политичким центрима, складиштима техничке опреме и другим материјалним средствима итд.;

е) нападач може и да истовремено комбинује више удара са различитим циљевима, односно да једноремено оствари више циљева на одређеном правцу којим упућује главне снаге. Сем тога, он може делом да дејствује по земљишту погодном за употребу технике (првенствено тенкова и транспортера), а делом тамо где се земљиште мора савлађивати само пешадијом. Према томе, у пракси може доћи до комбиновања удара изнетих под а), б), ц) и д).

Можда би се овој комбинацији могло приговорити то да ће нападач пре дејствовати уским клиновима и за њихов рачун сасредити нуклеарне ударе. Међутим, при изнетој комбинацији се првенствено мисли на такав правац који по капацитету земљишта пролазног за технику не одговара одређеним снагама, тако да нападач мора да захвати нешто шири простор од пролазног како би могао масирати снаге

потребне јачине, обезбедити бокове јединица које продиру, избећи одсецање тих јединица итд.

Поставља се питање да ли ће нападач употребити нуклеарне пројектиле и на оном делу правца где не може употребити оклопне снаге? Највероватније је да хоће уколико снаге које дејствују на томе делу обезбеђују оне на пролазном земљишту, или, ако ове снаге треба да брзо продиру, или ако су објекти на томе делу тако јаки да су погодни за затварање правца као целине. Понекад ће брзина продора на пролазном делу правца директно зависити од снага које обезбеђују бок, па можда и од могућности неометаног потхрањивања из дубине и од снабдевања. Због свега тога вероватно је да ће нападач употребљавати нуклеарне појектиле и на оном делу којим упућује оклопне, као и на оном где су само пешадијске снаге.

Мало је вероватно да ће нападач имати толико пројектила да би могао обезбедити удар по свим наведеним објектима, тј. да би сваки од изнетих циљева био реализован. Комбиновање ће зависити пре свега од расположивих пројектила, њихове јачине, циља који жели постићи, могућности експлоатације учинка експлозије, карактера земљишта итд.

У процени ситуације старешина ће увек тежити да дође до закључка са којим би циљем нападач могао употребити нуклеарне пројектиле па да томе прилагоди и своју одбрану.

Ако нападач употребљава пројектиле са циљем изнетим под а) онда ће бранилац имати боље услове да се супротстави и да лакше открије намере нападача. Наиме, тада би нападач експлоатисао атомски удар пешадијским снагама (било да му земљиште онемогућава употребу оклопних снага, било да тих снага из ма којих разлога нема на одређеном правцу), а оне морају бити удаљене од циља по коме се врши удар од 1,5 до 3,5 км зависно од земљишта, јачине пројектила, висине тачке експлозије, метеоролошких услова и др. Ово браниоцу пружа могућност да лакше открије припреме за употребу пројектила, јер нападач мора повући своју незаштићену пешадију на линију зоне сигурности, јер се присуство тешког оруђа лакше открива него кад је у склопу оклопних јединица итд. Док нападачева пешадија стигне до направљене бреше, и бранилац има могућности да благовремено интервенише било да организује линију отпора на предњој или задњој њеној ивици.

У таквом случају нападач ће највероватније применити средњу висинску експлозију, јер мора обезбедити да кроз брешу прође без опасности његова пешадија. Заправо, он мора предвидети такву висину којом ће постићи највећи учинак, синхронизујући то са могућностима властите пешадије.

Ако је бранилац проценио да ће нападач овако дејствовати, решење борбе тражиће било у активним дејствима у бок главних нападачевих снага, комбинујући то са одбраном дела снага са фронта, било одбраном погодних и важних објеката активирајући до максимума снаге у позадини (распореду) нападача. Шта ће бити целисход-

није показаће анализа свих елемената конкретне ситуације. Према замисли дејства и плану борбе постројава се и борбени поредак са најцелисходнијим односом снага првог и другог ешелона или првог ешелона и резерве.

Ако нападач дејствује са циљем изнетим под б) онда су услови дејства браниоца далеко тежи и сложенији. Да би учинак направљен нуклеарним пројектилом (пројектилима) експлоатисао оклопним снагама, нападач ствара мању зону сигурности па, према томе, и могућност да брже и пре убацн своје јединице у брешу. Ту и тачка експлозије може бити нижа, чиме се постиже већи степен разарања без опасности по сопствене снаге.

Бранилац, пак, мора брже да интервенише и то првенствено противоклопним средствима или тенковима ако њима располаже. Да би у томе успео он се мора унапред припремити како у погледу употребе снага, тако и запречавањем и организовањем нове линије отпора на најпогоднијем делу земљишта.

Нуклеарним пројектилима нападач може за најкраће време да нанесе највише губитака и на тај начин да највише дезорганизује одбрану, те ће бранилац најчешће све остало подредити захтевима противатомске одбране. Противоклопни одред, на пример, биће на таквом месту и удаљењу од највероватнијих рејона употребе нуклеарних пројектила да може правовремено интервенисати, те ће у том циљу припремити и противоклопне линије и путеве за брз излаз на њих. Понекад противоклопни одред неће моћи да поседне припремљене линије, али ће зато у садејству са осталим елементима борбеног поретка посести погодну линију у дубини зоне (рејона) и уз примену запречавања створити могућности за спречавање брзог продора оклопних нападачевих снага. Уколико бранилац располаже и тенковима биће најцелисходније да их у садејству са противоклопним одредом употреби за затварање бреше створене експлозијом нуклеарних пројектила, јер могу брзо да изађу на њену ивицу, а нису ни тако осетљиви на нападачеве оклопне снаге као пешадија. При томе су очекујући и полазни рејони на таквом месту да је обезбеђено извршење најважнијег задатка тенкова — затварање бреше, па тек онда долазе остали задаци, као вршење противнапада, постављање заседа итд.

Поред ова два најпогоднија елемента борбеног поретка за затварање бреше могу се, поготово на испресецаном и покривеном земљишту, успешно користити артиљерија свих врста и средства у наоружању пешадије као што су: РБ, базуке, бестрзајни топови, пламенобацачи, разне бомбе и сл. Само, при њиховом искоришћавању основни проблем је како да благовремено стигну и поставе се на погодну линију на ивици бреше.

Где ће се бреша затварати, да ли на задњој или предњој ивици, зависи од карактеристика земљишта, плана борбе и конкретне ситуације после извршеног удара. На маневарском и равничастом земљишту, где нападач може брзо да употреби своје оклопне снаге, изгледа да је најцелисходније нову линију отпора организовати на задњој

ивици бреге, јер ће јединице бити у повољнијем положају него ако би ишле на предњу ивицу, моћи ће се колико-толико припремити и спремије дочекати нападача.

Често ће линија отпора која ће се организовати на задњој ивици бреге добити изглед полукруга или елипсе, јер ће снаге које нису захваћене експлозијом остати у својим рејонима, а нова линија отпора на задњој ивици бреге наслањаће се на њих. Ако нападач са више пројектила врши удар по узастопним објектима било по фронту или по дубини, бранилац има далеко више проблема како у погледу затварања појединих брега тако и у погледу организовања нове линије отпора.

Ако нападач дејствује са циљем изнетим под ц) онда бранилац има сасвим различите услове за борбу од наведених.

Познато је да се бокови главних снага морају обезбедити ако нападач хоће да успешно продире у дубину без већих сметњи. То обезбеђење може се поверити снагама КоВ које дејствују на боку главних снага било да им непосредно или посредно садејствују; у неким ситуацијама бокови се могу штитити авијацијом, на мањим дубинама артиљеријом, а на одређеној дубини (зависно од домета) и нуклеарним пројектиlima. Ако неки правац изводи у бок главних нападачевих снага и постоји вероватноћа удара, он може да употреби нуклеарни пројектил директно по браниочевим снагама у рејону где се оне налазе у моменту кад главне снаге продиру. Друга могућност је да нападач сачека да бранилац испоји своје намере и да изврши удар кад браничеве снаге буду на најпогоднијем месту, односно кад буду удаљене од његових главних снага толико колико захтева зона сигурности. Сем тога, нападач може извршити удар са приземном експлозијом по одређеним рејонима преко којих морају проћи снаге које дејствују у његов бок, као што су: превоји, кланци, теснаци, мостови на већим рекама, неки саобраћајни чворови и томе слично. Вероватније је да ће нападач тежити да захвати снаге кад се буду нашле на таквим осетљивим местима.

Ако нападач врши удар нуклеарним пројектиlima да би обезбедио бок, онда готово увек отпада експлоатација учинка експлозије било каквим снагама. Према томе, јединице захваћене ударом имале би могућности да предузму мере за отклањање последица и да обилажењем избегну рејон по којем је извршен удар како би извршиле постављени задатак. Наиме, вероватно је да ће нападач извршити приземну или површинску експлозију од које долази више до контаминације и пожара ако је терен покривен.

Док је код прва два размотрена случаја главни браничев проблем како да затвори направљену брешу, код трећег је основно како обезбедити маневар и покрет да би се извршио добијени задатак.

Ако нападач дејствује са циљем изнетим под д) питање од првостепене важности је како отклонити последице удара. То, међутим, не значи да удари по објектима у дубини не могу за браниоца имати и тежих последица од оних које нападач врши непосредно по снагама на положајима.

Кад је највероватније да ће нападач вршити удар с обзиром на простор и време и са колико пројектила?

Данас све земље које располажу нуклеарним оружјем и оне које мисле да ће га имати у евентуалном рату, чувају као тајну са колико ће пројектила и какве тонаже бити подржани, рецимо, једна дивизија, корпус или армија на правцу главног удара. По неким гледиштима претпоставља се да би за подршку једног корпуса могло доћи око 15—30 пројектила мале и средње килотонаже, док би за подршку армије могло да буде и неколико пута више. Без обзира на тачност таквих података, тачно је то да се сви спремају за нуклеаран рат било да би, као агресор, употребили нуклеарне пројектиле, било да би се бранили и штитили од њих. Зато ће бити корисно да се прорачуном на једном примеру покуша доћи до неких конкретних закључака о реалним могућностима атомске подршке.

Ако се узме да један пројектил од 20 КТ може направити брешу 1.500 — 3.500 м, испада да за фронт 18—25 км треба 7—12 пројектила, уз напомену да је тешко дати неке приближно тачне податке јер учинак зависи од низа елемената као што су: степен утврђености положаја, снаге (да ли су оклопне или пешадијске), карактер земљишта, јачина пројектила, тачка експлозије, метеоролошки услови, психичка припремљеност браниоца да издржи удар итд. Ако се горњој, најгрубљој, рачуници дода да зона лаких губитака не би ушла у брешу, онда испада да би требало и више пројектила. Прорачун се односи само на једну линију положаја, а за сваку следећу треба још толико. Ако таквих линија на дубини око 50 км има око 5, испада да би требало 35—60 пројектила од 20 КТ ако би се хтело гарантовати сигурно и брзо продирање кроз средње утврђене одбрамбене положаје.

Шта нам та рачуница показује? Она показује да нападач, ма колико био снабдевен нуклеарним средствима, неће моћи да туче све брањене него само најважније објекте на правцу напада главних снага, а да ће на правцу којим дејствују помоћне снаге првенствено примењивати класично наоружање.

С обзиром да су та средства и сувише скупа, може се извући закључак да их нападач неће употребљавати тамо где може извршити задатак класичним наоружањем, да ће се одлучивати на њихову употребу кад има сигурне податке о циљевима и кад су они рентабилни.

Али, то не значи да бранилац не треба да се што боље припреми за одбрану од дејства нуклеарних пројектила на сваком правцу, јер потенцијална опасност за напад тим средствима увек постоји.

Поставља се питање да ли је рентабилно употребљавати јаче пројектиле за напад на одбрамбене положаје, с обзиром на то да ће њихове експлозије бити готово потпуно искоришћене само по фронту, док ће позади и испред положаја успех бити слабији? Изгледа да је победила тенденција ка примени пројектила мање килотонаже који би се рентабилније искористили имајући у виду величину циљева на бојишту.

Учинак нуклеарног удара на слабије организоване одбрамбене положаје или јединице незаклоњене уопште био би далеко већи. Овде

треба додати да ће уређаји за лансирање пројектила бити тучени од стране браниоца авијацијом, снагама које се налазе у распореду нападача, као и нуклеарним пројектилима, уколико се њима располаже, и да ће зато претрпети извесне губитке, да ће извесан проценат пројектила отказати, да ће бити великих тешкоћа у довлачењу лансирних средстава и пројектила на правце употребе, те се из тога може извући закључак да нападач неће на свим правцима дејства моћи обезбедити подршку нуклеарним средствима. Највероватније је да ће првенствено обезбедити подршку главних снага, док ће их на помоћним правцима употребљавати у малом броју или ће дејствовати без њих, поготово ако ту не може искористити оклопне снаге за експлоатацију учинка.

При нападу на одбрану која је организована ван додира највероватније је да ће нападач покушати да на одређеним правцима продре из покрета, без дужег задржавања на полазном положају или линији развоја. Све припреме он би извршио раније или у покрету ка првом положају. Ако се напада уз нуклеарну подршку по првом положају, онда ће се удар извршити истовремено кад јединице стигну на линију сигурности. Ватрена подршка напада вероватно би почела са нуклеарним ударима. Разлози за то били би следећи: нападач ће настојати да постигне изненађење како по времену тако и по месту; док би остала ватрена средства допуњавала нуклеарну припрему, за то би време јединице могле да савладају зону сигурности; не би било потребно да остала ватрена средства врше ватрену припрему по региону где је извршен удар (понекад се припрема може вршити по региону где се предвиђа удар ради прикривања намера).

Нападач може да врши удар једновременно само по првом положају, по првом и другом положају, само по другом или по више положаја у дубини. Ако врши удар само по првом положају, највероватније је да ће оклопним снагама одмах експлоатисати учинак. Ако врши удар једновременно по првом и другом положају на овом последњем не би могао одмах експлоатисати учинак. Стога се поставља питање да ли би га вршио пре него што јединице стигну на линију зоне сигурности. Нападач ће вршити удар једновременно по више положаја уколико тиме жели дезорганизовати одбрану на већој дубини, или уколико на тај начин спречава придолазак снага из дубине које би тежиле да затворе брешу направљену на првим положајима, јер тиме својим снагама обезбеђује брз продор кроз најзасићенији део одбране. Друга могућност је да нападач планира удар по неком од положаја по дубини кад његове оклопне снаге стигну до одређене зоне сигурности, како би могао директно експлоатисати учинак удара. Ако нападач располаже са више пројектила и ако му земљиште дозвољава ефикасну употребу оклопних снага, вероватније је да ће једновременно вршити удар по више положаја, и обратно, ако нема ове услове тежиће да непосредно експлоатише сваки удар.

С обзиром на основни циљ нападача да се што дубље пробије у распоред браниоца, да постигне што бржи темпо, треба очекивати да главне снаге неће ангажовати на ширењу бреше, на окружењу и уни-

штењу извесних, отсечених делова, већ да ће успех развијати у дубину, док ће своје дубље ешелониране делове користити за окружење и уништење отсечених снага. Ова чињеница налаже браниоцу да одбрану организује на што већој дубини и да предузме све мере за стварање основног правца широко се користећи запречавањем и активним дејствима у бок главних снага.

Код постројавања одбране могу да постоје два решења. Једно је да се главне снаге браниоца поставе пред главне снаге нападача, готово на таквом земљишту где нападач има могућности да брзо продире. Ове снаге биле би ешелониране по дубини одређеног правца, користиле би погодне земљишне објекте за наношење губитака нападачу и стварале услове за офанзивна дејства из дубине. То не значи да не би било активних дејстава мањих снага из оквира главних. Друго решење је да се главне снаге браниоца поставе бочно у односу на правац дејства главних снага нападача. У овом случају с фронта би се браниле помоћне снаге и успоравале нападачев продор, а главне би дејствовале у његов бок.

Ове варијанте имају своје добре и лоше стране. Код прве варијанте добро је то што би главне снаге биле директно ангажоване у борби са нападачевим главним снагама, наносиле им губитке, спречавале брз продор у дубину одбране, а била би обезбеђена и већа дубина и засићеност одбране на најважнијем правцу. Слабе су јој стране што би нападач могао да нуклеарним ударима нанесе тешке губитке захватајући својим дејством главне снаге браниоца, што се нападач дочекује с фронта одакле и он очекује браниоца, те се не може постићи неко изненађење, а нападач се туче по најнеосетљивијем делу борбеног поретка, коначно, што је теже испољити неки маневар с обзиром да су главне снаге заплетене у борбу.

Код друге варијанте добро је то што се може испољити удар у бок нападачевих главних снага, тј. тамо где су оне осетљиве; може се постићи извесно изненађење како по месту тако и по времену; главне снаге не би биле захваћене већим бројем нуклеарних удара, готово ако се добро маскирају. Њене лоше стране су што прети велика опасност да нападач брзо пробије одбрану слабих снага с фронта и да без већих губитака и дужег задржавања продре дубоко у одбрану пре него што бранилац удари главним снагама у његов бок, чиме би, у ствари, нападач изманевровао главне браниоцеве снаге. Сем тога, може се десити да главне браниоцеве снаге буду одсечене од осталих и од правца који је требало да затворе. Пошто свака варијанта има низ добрих и лоших страна, сваки старешина мора добро проанализирати све елементе ситуације и на основу тога одлучити како да изврши постављени задатак. При томе је битно добро оценити какав да буде однос снага с фронта и на боковима главних нападачевих снага. Ако је земљиште такво да нападач не може ефикасно искористити оклопне јединице, да се може добро запречити, да ће темпо нападачевог дејства бити спорији, да су погодни услови за бочна дејства, онда се с фронта могу поставити и мање снаге. Под „мањим снагама“ подразумева се једна петина до једне трећине.

Какве су могућности за активна дејства против оклопних снага нападача?

Под одређеним условима одбрана се може заснивати на активности а мање на статичности, заправо, активним дејствима може се зауставити нападач и постићи већи успех него ако се снаге статички бране.

Нападач у своме дејству кроз брешу направљену нуклеарним ударом настојаће да што брже савлада простор, а за то су погодни тенкови, пешадија на транспортерима, самоходна и моторизована артиљерија. Кад се тенковима супротставе противоклопна и оклопна средства, кад наиђу на препреке итд., вероватно ће нападач морати напустити транспортере и развити пешадију да би уништавао противоклопна средства и браниочеву пешадију, да би извео обухватни маневар како би отворио уска грла око комуникација и да би uklонио препреке које сметају оклопним снагама. Тенкови могу нападати и сами, без пратње пешадије ако за то постоје повољни услови као: да је противоклопна одбрана слабија те да се тенкови могу употребити у већем броју; да је њихово дејство подржано авијацијом и нуклеарним пројектиlima и да је земљиште откривено и равно или маневарско; да нема јачих вештачких или природних препрека. Пошто ће тако повољни услови бити изузетни, тенкови, као чисто тенковске јединице, неће дејствовати сами — без учешћа пешадије. Према томе, за успешна активна дејства бранилац мора имати пешадију и противоклопна средства који у погодном моменту и на погодном земљишту могу ударом у бок нанети нападачу осетне губитке, зауставити га или одбацити са одређених положаја. Ако бранилац располаже тенковима па их искористи да у садејству са осталим елементима изврше противнапад у бок нападачевих главних снага, ефект може бити далеко већи. Притом се бира најосетљивији део нападачевог распореда било да су његове снаге развијене или у колони, односно прикупљене у неком рејону. Пошто је бранилац најчешће инфериорнији од нападача у техници и снагама, он користи повољне услове земљишта и његово уређење. Уколико, пак, прелази на активна дејства, он те повољније услове напушта и прима борбу на отвореном простору. Из тога би се могао извући сасвим погрешан закључак о изводљивости активних дејстава. Међутим, тачно је то да се предности стечене заклањањем живе силе и технике губе само у извесним ситуацијама, кад је нападач масовно развио технику, кад је земљиште откривено, равно или маневарско, и кад су остали услови на страни нападача. Много чешће ће ситуација пружити добре услове за активна дејства. На пример, при ограниченој употреби технике на покривеном и испресецаном земљишту, при ограниченој видљивости (магла, ноћ, невреме) итд. У тим ситуацијама, оклопне снаге пате од озбиљних слабости као што су ограничена видљивост из возила, отежан маневар, отежано гађање, осетљивост на препреке итд., које може добро искористити бранилац при извођењу активних дејстава.

У противнапад на транспортере и тенкове не би ишле јединице као целине, рецимо једна или више чета или, можда, цео пук, већ би се издвојиле веће групе бораца наоружаних ручним бацачима, базаукама, бестрзајним топовима, разним врстама противоклопних бомби, па можда и бацачима пламена. Пешадија наоружана осталим средствима није способна да напада оклопна возила без већих губитака, а мали су јој изгледи на неки успех. Поменуте групе не би изводиле противнапад како је то досад чинила пешадија, тј. да се дигну па јуришају, већ би покривеност земљишта и неравнине користиле за прикривено привлачење што ближе нападачевим оклопним снагама, првенствено с бока, и да им са блиских одстојања нанесу што више губитака. Ако је нападач развио и део пешадије онда би у састав група морао да уђе и изванредан број људи наоружан и другим пешадијским оружјем. Са тим групама могли би вршити противнапад противоклопни одреди, поготово ако њихову главнину чине самохотке, и тенковске јединице. Ноћу, по слабој видљивости, тј. кад постоје добри услови за изненађење, можда би било корисније да тенкови и самоходна артиљерија не учествују како би се избегло да шумом мотора открију намере и присуство.

Кад се противнапад врши ноћу, неопходно је прикупити што потпуније податке, нарочито о нападачевим оклопним снагама и намерама у току ноћи, да ли ће продужити напад или ће застати на достигнутој линији. Такви подаци омогућују браниоцу да за противнапад одреди одговарајуће снаге и средства, да предвиди најцелисходнији маневар, да нападне најосетљивије делове нападачевог поредка да постигне изненађење како по месту тако и по времену и тиме обезбеди успех. Предност му је и у томе што детаљно познаје земљиште. Код ноћних противнапада нападач не може брзо да утврди јачину и састав снага које врше активна дејства, нити да ефикасно искористи нуклеарне пројектиле, а његова авијација не може доћи до изражаја, сем оних апарата који су снабдевени уређајима за ноћно дејство.

Из изнетог може се извући закључак да ће при извођењу одбране бити често таквих ситуација кад ће се активна дејства против оклопних снага нападача моћи успешно применити, даље, да су мање јединице погодније за извршење активних дејстава, брже се припремају, лакше користе најповољнији момент, нису рентабилан циљ за нуклеарне ударе, лакше постижу изненађење и лакше се обезбеђује њихов прихват. У предузимању активних дејстава бранилац мора бити реалан, заправо, она се врше онда кад постоје повољни услови и изгледи на успех, а не по сваку цену.

При активним дејствима ноћу и при ограниченој видљивости постоје и тешкоће које се морају савладати. На пример, теже је добро ускладити дејство свих елемената који учествују у противнападу, теже је обезбедити одржавање везе и додира између бораца и између јединица, отежано је и гађање што захтева да се стрелац — нишанџија привуче што ближе циљу, а ако је земљиште испресецањено и покривено онда је отежано и кретање. Ове тешкоће могу се успешно савладати добром организацијом пре свега у току дана, а делом и

ноћу. Добро припремљеним и изведеним активним дејствима, било ноћу или дању, постиже се то да нападач буде заустављен, а можда и његов напад дезорганизован, као и то да се онемогући извођење напада по његовом плану.

Још је остало да се размотри питање кад извлачити снаге из рејона по којем се оцењује да ће се извршити нуклеарни удар.

Да би нападач извршио нуклеарни удар, он мора припремити елементе и снаге које ће експлоатисати учинак. Ако је раније извршио избор и обраду циља и узео елементе, онда му је пред сам удар потребно краће време само да би преконтролисао циљ, време и неке елементе. Ако то није раније урадио, нападачу је потребно дуже време да би извршио удар. То се првенствено односи на лансирање пројектила са одређених рампи или његово избацивање из неког оруђа. Избацивање пројектила из авиона може се извести за краће или дуже време зависно од тога колико је удаљен аеродром, да ли су раније извршене неке припреме и какве, какве су атмосферске прилике итд. Ако је нападач у додиру са браниоцем (било мањим или већим снагама), а жели извршити удар по првом положају, он мора своје јединице повући на потребну линију сигурности.

У овој варијанти бранилац би могао да открије припреме за удар на одређеном правцу. Тамо где је нападач концентрисао оклопне снаге, где своје снаге повлачи од браниоцевог положаја и где појачано извиђа, вероватно је и правац на коме ће извршити удар. Понекад нападач може извлачити своје снаге из додира тежећи да постигне забуну код браниоца наводећи га на погрешне закључке и поступке. Ако, пак, и бранилац почне да извлачи снаге у своју дубину, нападач би то могао искористити и уклинити се у одбрану без нуклеарног удара. Или ако бранилац крене напред да би одржао додир са нападачем, његове снаге могу претрпети велике губитке на отвореном простору. Према томе, бранилац пре почетка извлачења мора добро проценити шта је најцелисходније да уради и када да отпочне с дејством.

Кад нападач нема снага у додиру са браниоцем на правцу где жели извршити нуклеарни удар, он мора да синхронизује сам удар и покрет јединица које ће га експлоатисати тако да се оне у тренутку експлозије нађу на линији сигурности. У тој варијанти теже је открити намере и сам удар. Добром проценом и прикупљањем података ипак се може доћи до извесних показатеља. Ако нападач привлачи своја атомска оруђа на одређени правац, ако појачава извиђачку активност, ако негде у дубини на датом правцу концентрише оклопне снаге, ако земљиште омогућује употребу технике — све то могу бити индикације да се припрема нуклеарни удар. Понекад се могу добити и тачни подаци било да се браниочеви извиђачки органи налазе у распореду нападача, било заробљавањем нападачевих војника или официра који могу дати такве податке, агентурним путем, запленом докумената и слично. Теже је открити време удара па, према томе, и поступке јединица по времену.

Под претпоставком да бранилац има податке да ће нападач извршити нуклеарни удар по одређеном рејону, поставља се питање да ли извлачити снаге из тог рејона и када?

О последицама прераног извлачења већ је било речи. Ако се, пак, чека да се снаге извуку непосредно пре удара, ризикује се да њиме буду захваћене управо онда кад се крећу отвореним простором и да претрпе више губитака него што би имале да су остале у склоништима у својим рејонима — зонама. Шта ће бити најцелисходније у конкретној ситуацији оцењује се свестраном анализом свих елемената ситуације. У погледу заштите снага и средстава изгледа да би јединице претрпеле најмање губитака ако би се за време удара налазиле у склоништима уколико не би могле благовремено да се извуку. С друге стране, највероватније је да, после удара, у зони тешких и средњих губитака неће моћи остати и наставити борбу због нуклеарне радијације, већ ће морати да се извуку било на ивицу брење па да наставе борбу, или у дубину у циљу деконтаминације и сређивања. Ово поготово ако је тачка експлозије била ближе земљи. Ако је рејон по којем се предвиђа удар пошумљен и насељен па би могло доћи до пожара, најправилније је предузети мере за благовремено извлачење остављајући део снага за спречавање нападача да изврши продор користећи небрањен рејон.

На основу свега што је изнето при доношењу одлуке за одбрану одређених положаја мораће се посебна пажња посветити питању како обезбедити да јединице претрпе што мање губитака, поготову ако затварају главни правац, тј. налазе се на правцу на којем ће највероватније доћи до нуклеарних удара.

---